

Visszatértek Szegedre a boszorkányok?

Nemrégiben egy újsághír arról számolt be, hogy egy felsővárosi asszony kuruzlóval üzette ki házából a boszorkányokat.

Amikor olvastam a hírt, megdözsöltem a szememet. Jól látok-e vagy csak képzelődöm? 1964-ben élek, vagy 1756-ban, amikor a borosjenői uradalom úriszékének sikerült boszorkányt fognia, aki aztán megfelelő kínzás után simán vallotta: „Vas-tag Szász Ilonának hínak, nagy-zérindi vagyonok és azért fogattam meg, hogy boszorkánynak vallottak lenni, aminthogy az is vagyok”.

Az olvasott újsághír év-századok babonáira, emberi tudatlanságára rakódott port kavart fel. Ebben a gomolygó porfelhőben keressük az igazságot: mi a háttere a még ma is felvillanó boszorkányhitnek? Maradjunk szülővárosunknál, Szegeden. Mit mesélnek a régi krónikák a szegedi boszorkányokról?

A lázongók megfélemlítése

Szegeden az 1700-as évek elején fokozódott a nyugtalanság. A lakosság — magyarok, szerbek, horvátok, németek — között állandó fegyveres összetűzések voltak. Az adókat emelték. A katonai határőrség a lakosság állatait erőszakosan elhajította. Így aztán a nincstelenek, koldusok, csavargók száma állandóan szaporodott. 1713-ban és 1728-ban népi zavargások törték ki. Az éhezők megelégtették a koplalást. A város urai és a gazdag papok, uralmukat és gazdagságukat féltve, összefogtak és egy romboló vihar után azt hirdették, hogy a pusztítás a gonosz műve volt. Az ördöggel cimboráló tetteket hamarosan meg is találták egy veszedelmes, kuruzló bábaasszony személyében, akit Kökénynek hívtak. Boszorkánypörökbe fogták. A vádlottak száma később 18-ra emelkedett. Ezek közül a legtöbbje a lázongó szegények közül került ki. 14 halálos ítéletet hoztak. 12 személyt elégették, kettőt lefejezték. A szegedi boszorkánypörök egész Európában nagy visszhangja volt. Azóta emlegetik a szegedi boszorkányokat. A város gazdag urai ezzel a pörrel elérték céljukat. A lázongókat megfélemlítették. Attól az időtől kezdve a szegénység csendes gyűlölettel törte a hatalmasok garázdálkodásait.

VIII. Ince pápa bullája

Hasonló boszorkánypörök voltak Európa más országaiban és Amerikában is. Angliában annak idején, a posztóipar felvirágzása idején a földbírtokosok a parasztok tizezreit kergették el földjeikről. Egy angol krónika tanúsága szerint: „A parasztok lakásait és a munkások kunyhóit erőszakkal lerombolták, vagy az enyészetnek adták át.” Ezek a nincstelenek csavargással, útonállással tengették életüket. Veszélyeztették a gazdagok érdekeit.

Az uralkodó osztály összefogott a papsággal. VIII. Ince pápa kiadott bullája törvényessé és világméretűvé tette a boszorkányok üldözését. A többi között így szólt: „Boszorkányság útját fel fejté a világban, amely az ördög segítségével bűnös varázslatot űz az emberek ártalmára s ez a boszorkányság az ördöggel kötött szövetségen alapul.”

Egy „tudományos” munka

Az egyházi iskolákban a boszorkányok praktikáit és az ellenük való védekezést „tudományos” tanították. A pápa megbízásából Jacob Sprenger és Heinrich Institoris domonkosrendi szerzetesek „tudományos” művet írtak: a „Malleus ma-

leficarum”-ot, a „Boszorkányok pörölve”-t.

Ebben meghatározták a boszorkány fogalmát. Aki az ördöggel szóbeli vagy írásbeli szerződést köt, megtagadja az istent, megfogadja, hogy mindig csak gonoszat cselekszik, és mindenkinek ártani igyekszik, az boszorkánynak veendő. A szerződés megkötése jeléül az ördög egy jelet üt az illető testére.

Szombatonként és május elsejénél estején összegyűlnek. Ez rendszerint hegyen történik. A magyar boszorkányok a Gellért hegyen, a németek a Blocksbergen, a Söprún, kecskén, disznón stb. repülnek a gyűlés helyére. Ott, a megjelent ördöggel fajtalanokdnak. Majd hajnali harangszóra hazarepülnek. Otthon aztán friss erővel látnak hozzá a gonoszkodáshoz: emberekre, állatokra betegséget varázsolnak, embereket állattá változtatnak, vihart támasztanak, a fejszét megfejjik, szárazságot vagy esőt varázsolnak. Jégesővel, tűzvészszel pusztítanak, és még sok egyéb gonoszsgot művelnek.

Hazánkban viszonylag enyhébb volt a boszorkányüldözés, mint külföldön. 1565-től 1768-ig 554 pörrel tudunk. Ebből is csak 194 esetben hoztak halálos ítéletet. Természetesen az is lehet, hogy a sok hazai háború elpusztította a peranyagot.

Hitt-e Könyves Kálmán a boszorkányokban?

El kell oszlatni azt a tévhitet, hogy Könyves Kálmán nem hitt a boszorkányokban. Ezt a hitet egyik törvényének rossz fordítása okozta. A szóban forgó törvény így szól: „De strigis vero, quae non sunt, ne ulla quaestio fiat.” Magyarul: „Strigákról pedig, amelyek nincsenek, semmilyen kereset ne legyen.” Striga helyett a fordításban a boszorkány szót használták. Strigának mondták az olyan állattá változott embert, aki ide-oda röppenve gyermekvért szívott. Mivel ez pogány hiedelem volt, maga az egyház is elutasította. Tehát hivatalosan tagadták, hogy striga létezik. Könyves Kálmán törvényének egy másik bekezdése büntetést rendelt el a boszorkányok ellen. Így megdőltek vehetjük azt a hitet, hogy Könyves Kálmán nem hitt a boszorkányokban. Ma már jogosan vehetjük fel a kérdést, mi tette lehetővé, hogy a boszorkányságnak való hit — amely napjainkban mosolyt csal a felvilágosult ember ajkaira — kialakuljon.

Szenvedés, tudatlanság

Először is tudatlanság. A betevő falatért harcoló embermilliók, a maguk mély tudatlanságában értetlenül álltak a szenvedések özönével szemben. A középkori ember a világ jelenségeit — mivel tudásával megfejteti nem tudta — természetfölötti erők működésének tulajdonította. Ha egy hirtelen vihar minden vetést elvert, ha egy ember hirtelen megdöglött, ha egy egészséges menyecskének nem született gyermeke, ha valaki azt álmodta, hogy repül, ha valaki váratlanul beteg lett stb., stb., túlvilági erőknek az ördögnek tulajdonították. Illetve olyan embernek, aki eladta magát az ördögnek, és így hatalmat kapott mindezek elkövetésére.

Ezt néha maguk a gyanúsítottak is alátámasztották. Ugyanis egyesek ismerték a gyógyfűveket és embereket, állatokat gyógyítottak. Volt közöttük kapcsi, bosszúálló, aki saját tekintélyének növelésére ijesztgető kijelentéseket tett. Aztán már nem kellett más, csak egy haragos, aki a gyógyító kuruzlóra a boszorkányság vádját sújtotta.

Feltűnő, hogy a boszorkányok zöme szegény ember és főleg nő volt. Magyaror-

szágon például a százakra rugó boszorkánypörök közül csak 13 köznemes, az elégett nők között csak egy nemesasszony szerepelt. Az egyház a boszorkányságot inkább női bűnnek tekintette. Ezt bibliával, skolasztikus filozófiával is alátámasztották: az asszonynak kevesebb a hite, több a rossz tulajdonsága, tehát hamarabb esik a boszorkányság bűnébe.

Az uralkodó osztály valahányszor hatalma és vagyona veszélyben forgott, mindig keresett egy törvényes formát, amelynek segítségével az elnyomás ellen küzdő milliókat megfélemlizte. Ilyen eszköz volt kezében a boszorkányság gondolata is. Százszekre elpusztításával milliókat hallgattatott el.

Bátor emberek

Voltak azonban olyan felvilágosult és igazságszerető elmék, akik szóban és írásban harcoltak az emberi gonoszság ilyen elfajulásai ellen: Cornélius Agrippa von Nettesheim, akit Brüsszelben egyévi fogságra ítélték, Coernélus Loos, aki börtönből csukva, kénytelen volt állításait visszavonni. Johann Weyer kiállásáért menekülni volt kénytelen. És a többiek: az angol Reginald Scott, a francia Pierre Charron, a német Friedrich von Spee, Becker amszterdami protestáns lelkész, Christian Thomasius, Roger Bacon, Paracelsus, Nagy Albert, Hatvani István professzor és mások. Ezek az emberek bátor kiállásukért a hatalmon levőktől üldöztetést, börtönt, máglyát szenvedtek.

A tudományok előrehaladásával a tudás világossága az ördögöt, a boszorkányokat elsöpörte és a mesék világába száműzte.

Az újságba kerülő szegedi asszony esete azt bizonyítja, hogy a sötét babona, tudatlanság utolsó maradványai még ma is fellelhetők, s hogy napjainkban is vannak olyanok, akik e káros hiedelmeket azért terjesztik, mert hasznot húznak belőlük.

Kovács Alajos

Napirenden:

Az Ady tér és környékének rendezése

Az Ady téri egyetem hatalmas épülete nem tud a városképben kellőképpen érvényesülni, mert egyfelől a Petőfi Sándor sugárút házai, másfelől pedig a sportpálya „fogják közre”. Ez persze a kisebbik, s érthető szépséghiba. A nagyobb az, hogy az egyetem környéke rendezetlen, elhanyagolt környezetben áll az épület.

A szegedi városi tanács legutóbbi ülésén ezt szóvá is tették. Dr. Nyíri Antal professzor, tanácsstag kifogásolta, hogy az egyetem környékének rendezetlensége magára hívja a külföldről ide látogató professzorok figyelmét is. S ha nem okvetlenül

szükséges, akkor emiatt miért kell szégyenkezniük az egyetem gazdáinak.

Kétségtelen — erről magunk is meggyőződünk —, hogy a száz méternél alig hosszabb Tánács Mihály utca gyalogjárdái fölött eljárat az idő. Az egyetem főbejárata erre az utcára nyílik. Az egyetem közvetlen környékét alkotó Batthyány és Zászló utca, valamint az Ady tér keleti oldalának gyalogjárdáit már aszfalttal borították. Közvetlenül a sportpályát körülvevő gyalogjárdát viszont továbbra is „macskakövek” burkolják. A sportpálya épülete is csinosításra szorul — erről a pá-

lya gazdáinak kellene majd gondoskodni.

Arra a kérdésre, hogy mikor hozzák rendbe az erősen kifogásolt Tánács Mihály utca burkolatát, László Iván, az I. kerületi tanács építési és közlekedési csoportjának vezetője azt válaszolta, hogy jövőre. Az utca képeinek előnyös megváltoztatása szerepel az I. kerületi tanács jövő esztendői út- és utcák felújításának tervében.

S ehhez hozzátehetjük még azt is, hogy a sportpályát körülvevő gyalogjárda se legyen mostoha. Ezt is rendbe kellene hozni, mert szükséges.

L. F.

Új osztályzat a bizonyítványokban

Az iskolareform megvalósításának nagyjelentőségű dokumentuma az általános iskola és a gimnázium számára kiadott új Rendtartás, mely az iskolák működésének rendjét, a nevelőtestületek és a tanulóifjúság kötelességeit szabályozza, s természetesen igen közelről érinti a szülőket is. Szükséges és fontos tehát, hogy a szülők is megismerjék azokat az elveket és követelményeket, amelyeket a Rendtartás előír a gyermekek számára.

Nagy érdeklődésre tarthat számot a tanuló és a szülő körében az új Rendtartásnak a tanuló „magatartása” elbírálására vonatkozó intézkedése, továbbá az új osztályzat, a „szorgalom” bevezetése.

Aktív közösségi munka

A tantárgyi osztályozással ellentétben a tanuló magatartása csupán négy osztályzattal értékelendő. A magatartás minősítésében az eddiginél fontosabb szerepet kap a tanulóknak a közösség életében kifejtett aktivitása. A Rendtartás a követelmények között minden fokozatnál első helyen jelöli meg a közösségben végzett munkát. Ez a szemlélet megfelel a szocialista társadalom igényének,

amely egyre nagyobb mértékben számol az emberek társadalmi tevékenységével. E jellemvonás kifejlesztését szolgálja a Rendtartásnak ez az utasítása. Természetesen továbbra is mérlegelendő a tanulóknak a tanítási órán és azon kívül tanúsított viselkedése. A „jó gyerek” fogalma azonban bizonyos változásokon esik át. Korszerűen fel fogva nem az a tanuló kifogástalan magatartású, aki ellen felgyelmezhetetlen, vagy csinytevészek miatt nincsen panasz. Ez még nem elegendő a példás magatartáshoz, ha a közösségben passzív és nem vállalja a közösség által kitűzött feladatokat.

A Rendtartásnak megfelelő szemlélet fontos feladatot ró a nevelőkre és a szülőkre egyaránt. Elsősorban azt, hogy az osztályfőnökök, de még inkább az ifjúsági szervezetek közösségei, gondoskodjanak arról, hogy minden tanuló kapjon közösségi megbízásokat. Az iskolai élet, a napközi otthon, de különösen az ifjúsági mozgalom bőségesen nyújt erre lehetőséget.

A szülők példája

Hogyan segíthetik a szülők gyermekeik ilyen irányú fejlődését?

Mindenekelőtt — mint a családi nevelés minden területén — személyes példájukkal. Ha maguk is tevékenyen közreműködnek — akár mint vezetők, akár mint egyszerű résztvevők — a társadalmi, annak valamely közösségért végzett munkában. Így a gyermek már a családban megtanulja, hogy a közösségi életben való részvétel a mi társadalmunkban az ember mindennapi életének velejárója, amit önként vállal és szívesen végez.

Másrészt a szülő akkor jár el helyesen, ha érdeklődik gyermeke közösségi megbízásait iránt, buzdítja azok teljesítésére, beszámoltatja, tanácsokkal látja el. Az egymással szembenálló „kettős nevelés” ebben a vonatkozásban is mélyen romboló. Ha a szülő nem értékei a gyermeknek az iskolai közösségben kapott apróbb „felelősi” stb. megbízásait, vagy a felnőttek társadalmi munkájáról lebecsülően nyilatkozik, és maga sem vesz részt ebben, sőt nyíltan hangoztatja gyermeke előtt távolmaradását az ilyen felkérésektől, megbízásoktól, nemcsak erősen gátolja gyermekében az egyes közösségi vonások kifejlődését, hanem a közösséggel való szembenállást fejleszthet ki.

Tanulmányi állag

A szorgalom osztályzatánál már szerepelt a tanuló minősítésében. Most, akárcsak a magatartás, a szorgalom is négy osztályzattal értékelendő. Sem a magatartás, sem a szorgalom nem számít a tanulmányi átlagba, de a középfokú intézménybe, kollégiumba való felvételénél, jutalom odaítélésénél stb. figyelembe kell venni.

A szorgalom osztályzattal a tanuláshoz való viszonyt, az e téren felmutatott törekvést minősítik. A tanulókat ösztönözni kell arra, hogy képesek legyenek megfelelő maximális teljesítményt fejtsenek ki. Csak ilyen erőfeszítés fejleszti a meglévő képességeket. A következetes szorgalom általában jó eredményekkel jár. Előfordul azonban, hogy egyes tanulók viszonylag kevés szorgalommal érnek el jó eredményeket és megfordítva: a kitartó szorgalom sem jár minden tanulónál kiemelkedő eredményekkel. Ez utóbbi esetben azonban a szorgalom pozitív jellemvonásaként értékelendő, míg az előbbi tanulónál a jó eredmények ellenére a szorgalom nem tekinthető kielégítőnek.

A magatartás és a szorgalom osztályzatnak a fenti elvek szerinti felfogása tehát azt kívánja szolgálni, hogy a tanuló személyiségében a szocialista ember irányában támasztott igényeknek megfelelő jellemvonások fejlődjenek ki. Ehhez feltétlenül szükséges, hogy a nevelők — kivül az elveket a gyakorlatban a szülők és — nem utolsósorban — a tanuló is magukévá tegyék és törekedjenek azok megvalósítására.

Fábián Miklós megyei tanulmányi felügyelő

Ellenőrzés — „eredmény” nélkül

Találkozás este 8 órakor a szegedi városi és járási rendőrkapitányság előtt. A megbeszelt időben pontosan érkeznek az ifjúságvédelmi osztály nyomozói, s a velük együtt működő pedagógusokból álló önkéntes rendőri csoport tagjai. Néhány gyors eligazító szó, s az egy nyomozóból és egy önkéntes rendőrből álló csoportok indulnak a szórakozóhelyek ellenőrzésére.

S erről az ellenőrzésről mindenki „eredmény nélkül” tért vissza. Semmilyen rendellenességet nem tapasztaltak.

— Az utóbbi években nagyon sokat változtak a fiatalok — mondja Salánki István, az önkéntes rendőrcsoport egyik tagja. — Megértik lassan a fiatalok, hogy nem ellenük beszélünk, amikor tiltjuk őket az éjszakai mulatozástól, dorbélozástól.

Es — jegyzi meg mosolygva — mindnyájan örülünk, hogy „eredménytelen” volt az útunk. Ez azt jelenti, hogy fiataljaink és nem utolsósorban a vendéglők vezetői általában megértették: becsületes emberekre van szüksége az országnak.

— Még mindig elterjedt az a szólás-mondás: ezek a mai fiatalok. Van ennek alapja?

— Száz fiatal közül egykettőtől el lehet mondani, hogy nem felel meg az erkölcsi normatíváknak. De a többiek igen. Mivel csak ezt

a néhány fiatal látják késő éjszaka is a szórakozóhelyeken, az utcán garázdálkodni, ezekről vonják le — igazságtalanul — a következtést az egész ifjúságra. A ma 18 éves fiatalja sokkal érettebb, mint a tíz év előttié. S ha rossz útra tért, az általában nem a saját hibája, hanem a családi körülmény vagy a rossz baráti társaság okozza. A szülők szinte versengenek, hogy lányuk az iskolai rendezvényre a legcsinosabb ruhába menjen, s amikor saját pénzéből kell megvásárolnia a legdivatosabb holmikat, bizony nem mindig sikerül.

— Érdekes volt megfigyelni azt a pityókás fiút, akivel az ellenőrzéskor beszélgettem. Hűszéves volt, de annak ellenére, hogy az ital bizonytalanra tette a lépéseit, nagyon reálisan gondol-

kodott. Mikor megkérdeztem, miért iszik? — Nem tudott válaszolni. Ő mondta, nem indok az, hogy a társaság csábította. Ő keresett társaságot, s szerencsétlenségére „nagy ivókra” talált. Magában látta a hibát, mert nem tudott ellenállni a kísértéseknek, hogy ő már nagyfiú.

— Mi a feladat, hogy azt a kisebbséget is jó útra térítsük, akik miatt az egész ifjúságot elítélik.

— Talán a legfontosabb, hogy ne tagadjuk le előlük, mi is voltunk fiatalok. A segíteni akarást éreztessük velük, s ne azt, hogy mi mindenhatóságunkkal megváltottatjuk őket. A törődés sokkal erősebb fegyver, mint a szigor.

K. A.

Traktorvezetői tanfolyamok a hadseregben

Hatszáz fiatal vett részt traktorvezetői tanfolyamon ez évben a hadseregben. A traktorvezetői és mezőgazdasági gépkészítő hiány enyhítése végett szerveztek a Magyar Néphadsereg alakulatainál — a Földművelésügyi Minisztérium szakszolgálatával — tanfolyamokat. A traktorvezető és gépkészítő képesítésben részesített fiatalok 80 százaléka-nak bevonulás előtt nem volt szakképzettsége.

Tanfolyamot csak ott szer-

veztek, ahol az anyagi feltételek minden vonatkozásban biztosítva voltak. A hallgatók gyakorlati munkáját a környező termelőszövetkezetekben és állami gazdaságokban végezték.

A Földművelésügyi Minisztérium szakszolgátsága elismeréssel nyilatkozott a tanfolyamokról, ahol az oktatás színvonala elérte, sőt egyes helyőrségekben meg is haladta a területi szaktanfolyamok színvonalát.